

การสร้างรูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปเสื่อกก เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนโรงเรียน

The Development of Reed Processing by Using Local Wisdom for Promoting Community Enterprise in School

อดุลย์รัตน์ เกตุเวชสุริยา*

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อการสร้างรูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปเสื่อกก เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนโรงเรียน มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา และสร้างรูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การแปรรูปเสื่อกก เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน วิธีดำเนินการวิจัยประกอบด้วย ๒ ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอน ที่ ๑ ประกอบด้วย ๑) ศึกษาสภาพความต้องการการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษา โดยศึกษาจากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก กับผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียน ๒) ศึกษาการจัดการวิสาหกิจชุมชน โดยการศึกษาจากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกกับนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรด้าน วิสาหกิจชุมชนและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชน ๓) ศึกษาการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปเสื่อกก โดยการศึกษาจากการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างกับปราชญ์ชาวบ้านด้านการแปรรูปเสื่อกก นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย คือ สรุปรูปข้อมูลจากการสัมภาษณ์ รวบรวมเนื้อหา และนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ในแต่ละหัวข้อ นำมาร่างเป็นกรอบการสร้างรูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปเสื่อกก เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนโรงเรียน ขั้นตอนที่ ๒ การสร้างรูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปเสื่อกก เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน โดยนำผลจากการสรุปรูปข้อมูล มาวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อค้นพบที่ได้ นำมากำหนดเป็นองค์ประกอบและตัวบ่งชี้รูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปเสื่อกก เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนโรงเรียน แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ คน ประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและเนื้อหาอยู่ในระดับมากที่สุดและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

* นักศึกษาหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ดุษฎีบัณฑิต สาขาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปเสือก เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนโรงเรียน ประกอบด้วย ๓ องค์ประกอบ ดังนี้ ๑) องค์ความรู้การแปรรูปเสือก ได้แก่ การเตรียมวัสดุและอุปกรณ์ที่ใช้ในการแปรรูปเสือก และกระบวนการแปรรูปเสือก ๒) การจัดการวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ข้อมูลความรู้พื้นฐานวิสาหกิจชุมชน หลักการวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชน/เครือข่ายระดับอำเภอ และการจัดการเรียนรู้วิสาหกิจชุมชน และ ๓) วิธีการสอนการแปรรูปเสือกและวิสาหกิจชุมชนแบบโครงการ ได้แก่ ร่างโครงการ และแผนการจัดการเรียนรู้

คำสำคัญ: การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น, การแปรรูปเสือก, วิสาหกิจชุมชน

Abstract

This research work aims to create a local wisdom transferring model of reed processing to promote community enterprise in school with the purpose to study and create the local wisdom transferring model of reed processing to support the community enterprise. There were 2 steps in the study. The first step was to 1) study the demands in learning the local wisdom in the school by using the in-depth interviews with the school administrators, teachers and students and 2) study the community enterprise management by using in-depth interviews with scholars who promoted community agricultural enterprise and relevant documents concerning community enterprise, 3) study how the local wisdom of reed processing was transferred by using the non-structured interviews with local experts specialized in local reed proceeding. The data were analyzed by using Analytic Induction; the data obtained from the interviews were summarized and categorized. Then, the framework of the local wisdom of reed processing model to support the community enterprise in school was drawn based on the data. The second step was to create the local wisdom model of reed processing to promote the community enterprise in school by analyzing and synthesizing the result of data summary in order to determine the components and indicators for the local wisdom transferring model of reed processing to promote the community enterprise in school. Later, the components and indicators were sent to 5 experts to evaluate the appropriateness of the components and content. The statistics used for data analysis were average and standard deviation. The qualitative data were analyzed with the context.

The local wisdom transferring model of reed processing to promote the community enterprise in school consisted of 3 components: 1) knowledge of reed proceeding consisting of preparation of materials and tools used in the reed processing and reed processing methods, 2) community enterprise management consisting of basic knowledge of community enterprise; community enterprise principles; community enterprise/network in the district -level and community enterprise management and 3) teaching methods of reed processing and community enterprise project consisting of the learning management plans.

Keywords: Local wisdom, Reed processing, Community enterprise

๑. บทนำ

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๒๓ ระบุว่า การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ในเรื่องความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ความรู้ทักษะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศาสนา ศิลปะวัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ทักษะด้านคณิตศาสตร์และ ด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข และ มาตรา ๒๗ ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัด

ทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อ เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และ ประเทศชาติ

กล่าวคือ โรงเรียนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการจัดการศึกษา นอกจากจะจัดการศึกษาให้ ผู้เรียนได้รับความรู้แล้ว ยังจะต้องจัดการศึกษาให้ สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น ปลุกฝังให้ผู้เรียนมี จิตสำนึกความเป็นไทย เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิถี ชีวิตของตนเองในท้องถิ่น เรียนรู้ประวัติความเป็น มา สภาพภูมิศาสตร์สภาพเศรษฐกิจ วัฒนธรรม สังคม ภูมิปัญญา ศิลปะ และการดำรงชีวิต ตลอด จนการให้เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน รวมทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ ต่อการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิต ในสังคม ได้อย่างภาคภูมิใจ รวมถึงการจัดการศึกษาให้สามารถ เรียนรู้ได้ทั้งในระบบและนอกระบบ เพื่อเป็นการ ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้พัฒนาตนเองอย่างเต็ม ศักยภาพ

สำนักงานคณะกรรมการก้ำนพ้ันฐาน เป็นหน่วยงานส่วนกลาง โดยมีภารกิจสำคัญในการจัดและส่งเสริมการศึกษาขั้นพ้ันฐาน โดยมีหน้าที่ในการจัดทำนโยบาย และจัดทำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพ้ันฐาน ซึ่งได้กำหนดจุดดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพ้ันฐาน ได้กำหนดจุดดหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพ้ันฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ เพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพ้ันฐาน ตามข้อ ๕ ให้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข โดย ได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้ผู้เรียน ๑) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ๒) ซื่อสัตย์สุจริต ๓) มีวินัย ๔) ใฝ่เรียนรู้ ๕) อยู่อย่างพอเพียง ๖) มุ่งมั่นในการทำงาน ๗) รักความเป็นไทย และ ๘) มีจิตสาธารณะ^๑

สำหรับการดำเนินงานระดับเขตพื้นที่การศึกษา นั้น ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การแบ่งส่วนราชการภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๓ ข้อ ๓ ให้สำนักงานเขตมีอำนาจหน้าที่จัดทำนโยบาย แผน พัฒนา และมาตรฐานการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา ให้สอดคล้องกับนโยบายมาตรฐานการศึกษา แผนการศึกษา แผนพัฒนาการศึกษา ขั้นพื้นฐาน

และความต้องการของท้องถิ่น ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษา และประเมินผลสถานศึกษา ขึ้นพื้นฐาน รวบรวมข้อมูลสารสนเทศ ด้านการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา การจัดการศึกษาของ สถานศึกษาเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งบุคคล องค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบัน ศาสนา สถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการ ศึกษารูปแบบที่หลากหลายในเขตพื้นที่การศึกษา^๒

ดังนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจึงมีหน้าที่พัฒนางานด้านวิชาการร่วมกับโรงเรียน โดยมีหน้าที่ในการประสาน ส่งเสริม สนับสนุน ดำเนินการพัฒนาการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน และต้องจัดให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของโรงเรียน โดยคำนึงถึง ความเป็นมา ความสำคัญของท้องถิ่นในเชิงประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ สภาพเศรษฐกิจ สังคมสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการประกอบอาชีพเพื่อดำรงอยู่ได้ในแต่ละท้องถิ่น พร้อมนำสู่การปฏิบัติจริง รวมทั้งจะต้องดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูผู้สอนสามารถนำการพัฒนาหลักสูตร และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนต่างๆ สู่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนให้ผู้เรียนเกิดสัมฤทธิ์ผลบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง

^๑ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๗.

^๒ ราชกิจจานุเบกษา, ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องการแบ่งส่วนราชการภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๓. แหล่งที่มา : [http://www.ratchakitcha soc.go.th/DATA/PDF/2553/E/109/40PDF \[๑๗ มิถุนายน ๒๕๕๓\].](http://www.ratchakitcha soc.go.th/DATA/PDF/2553/E/109/40PDF [๑๗ มิถุนายน ๒๕๕๓].)

จากสภาพความต้องการการจัดการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษา เนื่องจากขาดการ สร้างสรรค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง และขาดการส่งเสริมนโยบายเกี่ยวกับการศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ สถานศึกษาจึง ต้องการการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีต้นตอจากทรัพยากรธรรมชาติ และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งสภาพ แวดล้อมของชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลัก คือ การทำเกษตรกรรม ได้แก่ การทำไร่ ทำนา ข้าว มันสำปะหลัง ปอ ข้าวโพด แต่ผลผลิตที่ได้ต่ำ การขาดแคลนน้ำทำให้ไม่ได้ผลผลิตตามที่ต้องการ ก่อให้เกิดปัญหาความยากจน รายได้ไม่เพียงพอ ต้องประกอบอาชีพเสริมเมื่อว่างจากการทำเกษตร ได้แก่ การรับจ้าง และอาชีพอิสระโดยอาศัยภูมิปัญญา ท้องถิ่นในชุมชนส่วนใหญ่ คือ การทอเสื่อ

การทอเสื่อของจังหวัดนครราชสีมาใน อดีต มีวัตถุประสงค์ของการผลิตเพื่อใช้สอยภายใน ครัวเรือน แลกเปลี่ยน และเป็นประเพณีอีกอย่าง หนึ่งคือทอเพื่อถวายวัดที่อยู่ภายในชุมชนของ ตนเอง รูปแบบผลิตภัณฑ์จึงมีลักษณะเป็นพื้น สำหรับปูรองนั่ง ปูนอนเพียงอย่างเดียว เมื่อพัฒนาการ ด้านเทคโนโลยีเข้ามาพร้อมกับชุมชนมีการจัดตั้ง กลุ่มหัตถกรรมขึ้นในชุมชน มีการอบรมให้ความรู้ เกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเสื่อกกโดย พัฒนาการชุมชน และผู้รู้ทั้งหลาย จึงเกิดการ เปลี่ยนแปลงทั้งวัตถุประสงค์ในการทอเสื่อเพื่อ

จำหน่าย และรูปแบบผลิตภัณฑ์เปลี่ยนแปลงจาก เป็นพื้น จึงมีลักษณะผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองความ ต้องการของผู้บริโภค โดยเน้นที่ประโยชน์ใช้สอยจึง สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนมากมาย^๓

นอกจากผู้เรียนจะได้รับการเรียนรู้เกี่ยวกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแปรรูปเสื่อกก ซึ่งเป็นการเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์เสื่อกก ตาม ความต้องการใช้สินค้าที่หลากหลายของผู้บริโภค เพื่อให้ภูมิปัญญายังคงอยู่รวมกับท้องถิ่นอย่างถาวร จะขาดไม่ได้คือการนำองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาต่อยอด การนำผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของ ท้องถิ่นเข้าสู่ตลาดบริโภค และรวมไปถึงผลผลิต ทั่วไปที่เหลือใช้ในท้องถิ่น ที่นำออกสู่ตลาดผู้บริโภค เพื่อให้สามารถแข่งขันได้ สามารถนำมาประกอบ อาชีพแก่ตนเอง ครอบครัว และชุมชน ก่อเกิดเป็นก ลุ่มอาชีพ ให้กลุ่มมีการทำงาน รวมถึงการพัฒนาส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การพัฒนาความสามารถในการจัดการ ดังนั้น วิสาหกิจชุมชนถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการ ดำรงคงไว้ ซึ่งวิถีชีวิตภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ อย่างถาวรได้ โดยวิสาหกิจชุมชนสามารถนำมา เป็นต้นแบบในการเรียนรู้นำมาประยุกต์เป็นวิสาหกิจ ชุมชนโรงเรียน เพื่อให้การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถนำไปใช้ดำรงชีวิตได้จริงครบวงจร เพื่อการ สร้างเสริมประสบการณ์ เติมเต็มความรู้ ความชำนาญ ทักษะ เจตคติเพื่อพัฒนาตนเองตามศักยภาพ และ การประกอบอาชีพอย่างเป็นระบบ เน้นภูมิปัญญา

^๓ พระมหาวิฑูรย์ เป็นกระโทก, “การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการพัฒนาเสื่อกก เชิงพาณิชย์จังหวัด นครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๕๑.

ทอ้งถึนการแปรรูปเสือกก และกระบวนการเรียนรู้ วิสาทหิจชุมชนเป็นหัวใจหลัก ซึ่งมีความสอดคล้อง กับบริบทของสถานศึกษาและทอ้งถึน

ด้วยเหตุนี้ การพัฒนารูปแบบการถ่ายทอด ภูมิปัญญาทอ้งถึนการแปรรูปเสือกก เพื่อส่งเสริม วิสาทหิจชุมชนโรงเรียน จึงมีความสอดคล้องกับ การจัดการเรียนรู้สามารถเชื่อมโยงหลายๆ กิจกรรม โดยผู้เรียน ซึ่งเป็นเยาวชนรุ่นปัจจุบันให้ได้มีโอกาส เรียนรู้ภูมิปัญญาทอ้งถึน และครูผู้สอนสามารถ ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยนำภูมิปัญญา ทอ้งถึนมาประยุกต์ใช้จากสิ่งที่มีอยู่ในทอ้งถึน เพื่อให้ครูผู้สอนมีแนวความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ในการจัดการเรียนรู้โดยไม่มองข้ามทรัพยากรใน ทอ้งถึน ซึ่งสัมพันธ์กับระบบการศึกษาไทยใน ปัจจุบัน เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้ เข้าใจเห็นคุณค่า ภูมิปัญญา ธรรมชาติ และเกิดความภูมิใจในทอ้งถึน ของตน รวมทั้งสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ใน อนาคต ตลอดจนเป็นการสนองเจตนารมณ์ของ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช ๒๕๔๒ ที่มุ่งให้ทอ้งถึนได้มีส่วนร่วมในการจัดการ ศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพของทอ้งถึน ทั้งนี้เพื่อให้ การจัดการศึกษามาจากความต้องการของ ผู้เรียน ชุมชน และทอ้งถึนอย่างแท้จริง

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพความต้องการการ จัดการเรียนรู้ การจัดการวิสาทหิจชุมชน และการ ถ่ายทอดภูมิปัญญาทอ้งถึนการแปรรูปเสือกก

๒. เพื่อสร้างรูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญา ทอ้งถึนการแปรรูปเสือกก เพื่อส่งเสริมวิสาทหิจ ชุมชนโรงเรียน

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาการ สร้างรูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาทอ้งถึนการ แปรรูปเสือกก เพื่อส่งเสริมวิสาทหิจชุมชนโรงเรียน โดยพื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ คือชุมชนในเขตพื้นที่ บริหารของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถม ศึกษา นครราชสีมา เขต ๗ ประชากรและกลุ่ม ตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๑ คน รองผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๑ คน ครูผู้สอน จำนวน ๑๙ คน นักเรียนระดับอนุบาล จำนวน ๖๒ คน นักเรียนระดับประถมศึกษา จำนวน ๑๘๐ คน นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอน ต้น จำนวน ๗๖ คน และนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย จำนวน ๓๗ คน รวมจำนวน ๓๕๕ คน ของโรงเรียนบ้านประสุข ตำบลบ้านประสุข อำเภอ ชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต ๗ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอน จำนวน ๑ คน และ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๓๗ คน ประกอบด้วย นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๓ นักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ จำนวน ๑๙ คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๑๕ คน

ส่วนขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ ๑) สภาพ ความต้องการการจัดการเรียนรู้ การจัดการวิสาทหิจ ชุมชน และการถ่ายทอดภูมิปัญญาทอ้งถึนการแปรรูป เสือกก และ ๒) รูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาทอ้งถึน การแปรรูปเสือกก เพื่อส่งเสริมวิสาทหิจชุมชน โรงเรียน โดยศึกษาสาระสำคัญ ๓ องค์ประกอบ คือ ๑) องค์ความรู้การแปรรูปเสือกก ๒) การจัดการ วิสาทหิจชุมชน และ ๓) วิธีการสอนการแปรรูปเสือก กและวิสาทหิจชุมชนแบบโครงการ

กระบวนการดำเนินการวิจัย มี ๒ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การศึกษาข้อมูล ประกอบด้วย ๑) ศึกษาสภาพความต้องการการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษา โดยศึกษาจากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกกับผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียน จำนวน ๘ คน เกี่ยวกับข้อมูลต่างๆ โดยเฉพาะการสอดแทรกภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน ปัญหาการจัดการเรียนการสอนด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นปัญหาการศึกษาต่อของนักเรียนที่จบการศึกษา แหล่งเรียนรู้ชุมชน และประกอบอาชีพของชุมชน เพื่อกำหนดรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ต้องการแปรรูป และกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการแปรรูปผลิตภัณฑ์ตามความต้องการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ๒) ศึกษาการจัดการวิสาหกิจชุมชน โดยการศึกษาจากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกกับนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรด้านวิสาหกิจชุมชนและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชน จำนวน ๓ คน เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานวิสาหกิจชุมชน หลักการวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชน/เครือข่ายระดับอำเภอ และการจัดการเรียนรู้วิสาหกิจชุมชน ๓) ศึกษาการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปผลิตภัณฑ์ โดยการศึกษาจากการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างกับปราชญ์ชาวบ้านด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการแปรรูปและกระบวนการแปรรูปผลิตภัณฑ์

ขั้นตอนที่ ๒ สร้างรูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนโรงเรียน โดยนำผลจากการสรุป

ข้อมูล มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อค้นพบที่ได้นำมากำหนดเป็นองค์ประกอบ แบ่งเป็น ๓ องค์ประกอบ ดังนี้

๑. องค์ความรู้การแปรรูปผลิตภัณฑ์ จากการสำรวจขั้นตอนที่ ๑ ผู้วิจัยนำข้อมูลจากความต้องการเรียนรู้การแปรรูปผลิตภัณฑ์วิเคราะห์ สังเคราะห์ มาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อบันทึกการสัมภาษณ์ จากปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน ๑ คน พร้อมบรรยายประกอบ การสาธิตถึงกระบวนการการแปรรูปผลิตภัณฑ์ และโดยผ่านการตรวจสอบเนื้อหาตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เนื่องจากเก็บข้อมูลจากปราชญ์ชาวบ้านเพียงคนเดียว ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านวิธีการ จากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย คือ สรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์จะนำมาบันทึกการสัมภาษณ์ และข้อมูลที่ได้การสาธิตแบบรูปธรรม ทำการบันทึกเป็นภาพเคลื่อนไหว มาลงข้อมูลในแต่ละหัวข้อและเนื้อหา พร้อมทั้งตรวจสอบข้อมูลเพื่อนำเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ไปจัดการเรียนรู้สู่สถานศึกษาต่อไป

๒. การจัดการวิสาหกิจชุมชน เป็นการศึกษาค้นคว้าความรู้พื้นฐานวิสาหกิจชุมชน หลักการวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชน/เครือข่ายระดับอำเภอ และการจัดการเรียนรู้วิสาหกิจชุมชน เพื่อนำเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการวิสาหกิจชุมชนสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน โรงเรียน ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์เชิงลึก จากนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรด้านวิสาหกิจชุมชน จากนั้นจึงนำ

ข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย คือ สรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์จะนำมาบันทึก การสัมภาษณ์ สังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง และ ผ่านการตรวจสอบเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ ๕ คน โดยพิจารณา ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) ของคำถามการจัดการวิสาหกิจชุมชน ได้ตรวจสอบคุณภาพของ ดัชนีความสอดคล้องเฉลี่ยรวม ๐.๙๓ ซึ่งที่มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๐.๕ ขึ้นไป จึงจะถือว่าเป็นคำถามที่ สมบูรณ์ และประเมินความเหมาะสมของกระบวนการ จัดการวิสาหกิจชุมชนโรงเรียน เป็นแบบมาตราส่วน ประมาณค่า (Rating scale) อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = ๔.๗๓)

๓. การศึกษาวิธีการสอนการแปรรูปเสื่อก และวิสาหกิจชุมชนแบบโครงการเป็น การศึกษา วิธีการสอนการแปรรูปเสื่อกแบบโครงการ ผู้วิจัย โดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้ง ของประเทศไทย และต่างประเทศ และข้อมูล เนื้อหาที่ได้จากการสังเคราะห์ มาจาก ขั้นตอนที่ ๑ แล้วมาสร้างโครงร่างของโครงการสอนเสริมภูมิปัญญา แปรรูป เสื่อก เพิ่มรายได้สู่วิสาหกิจชุมชน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑-๗ แผน จากผู้เชี่ยวชาญ ๕ คน โดยพิจารณาดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) และประเมิน ความเหมาะสมเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ทั้ง ๒ ส่วนดังนี้ ส่วนที่ ๑ ร่าง โครงการสอนเสริมภูมิปัญญาแปรรูปเสื่อก เพิ่ม รายได้สู่วิสาหกิจชุมชน ได้ตรวจสอบคุณภาพของ ดัชนีความสอดคล้องเฉลี่ยรวม ๐.๙๘ และมีความ เหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = ๔.๗๓) ส่วนที่ ๒ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑-๗ ได้ตรวจสอบคุณภาพ

ของดัชนีความสอดคล้องเฉลี่ยรวม ๐.๙๗ และมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = ๔.๘๘)

๔. สรุปผลการวิจัย

๑. องค์ความรู้การแปรรูปเสื่อก ประกอบด้วย การเตรียมวัสดุและอุปกรณ์ที่ใช้ในการแปรรูปเสื่อก และกระบวนการแปรรูปเสื่อก สำหรับการแปรรูป เสื่อกใน ๔ รูปแบบ ได้แก่ ปลอกไม้จิ้มฟัน เบาะนั่ง กล้องกระดาศทิชชูทรงเหลี่ยม และกล้องกระดาศ ทิชชูทรงกลม

๒. การจัดการวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ข้อมูล ความรู้พื้นฐานวิสาหกิจชุมชน หลักการวิสาหกิจ ชุมชน วิสาหกิจชุมชน/เครือข่ายระดับอำเภอ และ การจัดการเรียนรู้วิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย การ จัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในโรงเรียน การบริหาร จัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การจัดตั้งกองทุนกลุ่ม ผลิภัณฑ์ของกลุ่ม การพัฒนากลุ่มด้านต่างๆ ของ ทางการตลาดของกลุ่ม การส่งเสริมรายได้แก่สมาชิก การจัดทำบัญชีกลุ่มและรายงานผล

๓. วิธีการสอนแบบการแปรรูปเสื่อก และวิสาหกิจชุมชนแบบโครงการ แบ่งเป็น ๒ ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ ๑ โครงร่างของโครงการสอนเสริม ภูมิปัญญาแปรรูปเสื่อก เพิ่มรายได้ สู่วิสาหกิจ ชุมชน ประกอบด้วย ๑) รหัสโครงการ ๒) ชื่อ โครงการ ๓) สอดคล้องกับมาตรฐานการประกัน คุณภาพการศึกษา ๔) หลักการและเหตุผล ๕) วัตถุประสงค์ ๖) กลุ่มเป้าหมาย ๗) วิธีการดำเนินงานโครงการ ๘) ระยะเวลาดำเนินงาน ๙) สถานที่ ดำเนินงาน ๑๐) งบประมาณ ๑๑) การประเมินผล โครงการ ๑๒) ผลที่คาดว่าจะได้รับ ส่วนที่ ๒ แผนการ จัดการเรียนรู้ที่ ๑-๗

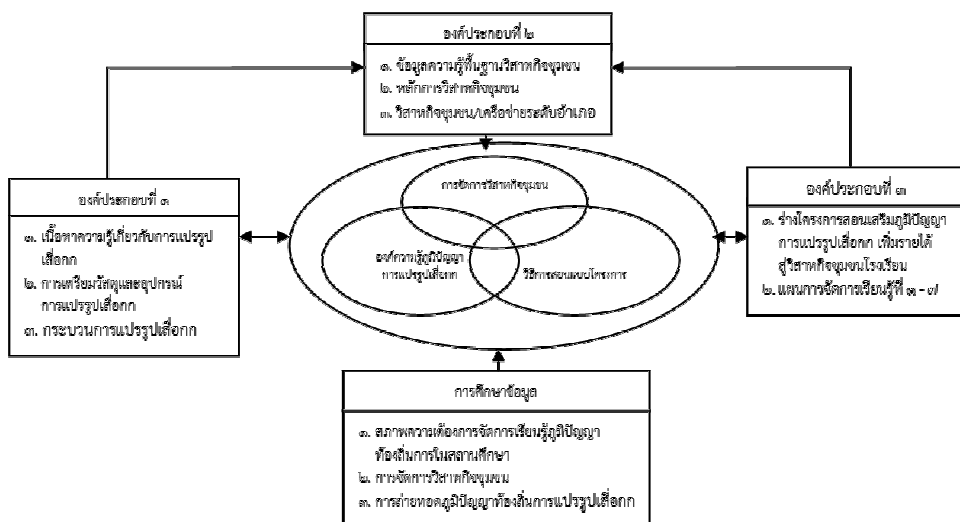
ตารางที่ ๑ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑-๗

แผนการจัดการเรียนรู้ที่	เรื่อง	เวลา (ชั่วโมง)
๑	ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการแปรรูปเสือกก	๓
๒	การแปรรูปเสือกกเป็นปลอกไม้จิ้มฟัน	๓
๓	การแปรรูปเสือกกเป็นเบาะนั่ง	๔
๔	การแปรรูปเสือกกเป็นกล่องกระดาษทิชชูทรงเหลี่ยม	๕
๕	การแปรรูปเสือกกเป็นกล่องกระดาษทิชชูทรงกลม	๖
๖	การจัดการวิสาหกิจชุมชน	๓
๗	การจัดนิทรรศการวิสาหกิจชุมชนโรงเรียนผลิตภัณฑ์การแปรรูปเสือกก	๖
รวม	๓๐	

๕. อภิปรายผลการวิจัย

การสร้างรูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปเสือกก เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนโรงเรียน มี ๓ องค์ประกอบสำคัญ คือ องค์ประกอบที่ ๑ องค์ความรู้การแปรรูปเสือกก คือ เนื้อหาความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปเสือกก การเตรียมวัสดุและอุปกรณ์ที่ใช้ในการแปรรูปเสือกก และกระบวนการแปรรูปเสือกก สำหรับการแปรรูปเสือกกใน ๔ รูปแบบผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ปลอกไม้จิ้มฟัน เบาะนั่ง กล่องกระดาษทิชชูทรงเหลี่ยม และกล่องกระดาษทิชชูทรงกลม องค์ประกอบที่ ๒ การ

จัดการวิสาหกิจชุมชน คือ ความรู้พื้นฐานวิสาหกิจชุมชน หลักการวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชน เครือข่ายระดับอำเภอ และกระบวนการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนโรงเรียน เป็นแนวทางการประยุกต์ใช้วิสาหกิจชุมชนให้เกิดขึ้นชุมชนโรงเรียน องค์ประกอบที่ ๓ วิธีการสอนการแปรรูปเสือกกและวิสาหกิจชุมชนแบบโครงการการเข้าร่วมโครงการ ได้แก่ ส่วนที่ ๑ โครงร่างของโครงการสอนเสริมภูมิปัญญา แปรรูปเสือกก เพิ่มรายได้สู่วิสาหกิจชุมชน และส่วนที่ ๒ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑-๗

ภาพประกอบ ๑ รูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปสื่อกกเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนโรงเรียน

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. ผลการศึกษาวิจัยการสร้างรูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปสื่อกก เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนโรงเรียน ควรมีการทดลองใช้รูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนโรงเรียน โดยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างดี และเป็นแนวทางในการดำเนินการกิจกรรมวิสาหกิจชุมชนโรงเรียนอย่างเป็นระบบได้

๒. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต ๗ ควรให้ความสำคัญ นำรูปแบบการพัฒนาการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปสื่อกก เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนโรงเรียนนี้ไปใช้เป็นต้นแบบการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีสภาพชุมชนใกล้เคียงกัน

๓. โรงเรียนบ้านประสุข ควรส่งเสริมโดยการนำรูปแบบไปใช้สอนจริงในโรงเรียน สามารถนำไปประยุกต์กับการจัดการเรียนการสอนลดเวลาเรียนเพิ่มเวลาได้

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช**

๒๕๕๑. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๓.

(๒) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

พระมหาวิฑูรย์ เป็นกระโทก. “การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการพัฒนาเสื่อกก เชียงาณชัยจังหวัด นครราชสีมา”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาสารคาม, ๒๕๕๑.

(๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

ราชกิจจานุเบกษา. **ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องการแบ่งส่วนราชการภายในสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๓.** แหล่งที่มา : <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2553/E/109/40PDF> [๑๗ มิถุนายน ๒๕๕๗].